

1. Uvod

Iskustva razvijenih zemalja ukazuju da mala privreda čini vrlo važan aspekt i udio u broju zaposlenih u cjelokupnoj privredi, a čak 2/3 zaposlenih u EU i polovina zaposlenih u SAD rade u oblasti malih i srednjih preduzeća. Mala i srednja preduzeća su kičma svake privrede i pokretačka snaga razvoja. U razvijenom svijetu, u stvaranju bruto društvenog proizvoda, ona učestvuju sa 98 posto, dok je to u zemljama u tranziciji tek 50 posto.

Značaj malog preduzetništva ukazuje i činjenica da je EU usvojila Evropsku povelju za mala i srednja preduzeća 2000. godine u Lisabonu, kao strategiju prema kojoj privreda EU treba da postane najkonkurentnija i najdinamičnija do 2010. godine. Stremeći ka tom cilju, Evropska povelja o malim i srednjim preduzećima postaje ključno političko sredstvo za opštu promociju preduzetništva preko koje se ističe važna uloga malih i srednjih preduzeća u razvoju konkurentnosti i povećanju zaposlenosti. Prihvatanjem Evropske povelje o malim preduzećima na samitu EU u Solunu 2003 god., predstavnici BiH su prihvatili da značajnije poboljšaju ambijent za poslovanje malih i srednjih preduzeća. U preuzetim obavezama, BiH se obavezala na reforme u razvoju malih i srednjih preduzeća u deset oblasti a to su:

- provođenje edukacije i treninga za preduzetništvo,
- stvaranje uslova za jeftiniji i brži početak malih i srednjih preduzeća,
- poboljšanje legislative i regulative poslovanja malih i srednjih preduzeća,
- osiguranje dovoljnog broja educiranog osoblja za potrebe malih preduzeća,
- poboljšanje pristupa internetu,
- fleksibilnijem pristupu oporezivanju i finansijskim pitanjima malih preduzeća,
- jačanje tehnoloških kapaciteta malih preduzeća te uspostavljanje sistema upravljanja kvalitetom i CE označavanje,
- razvoj, jačanje i efikasnije predstavljanje malih preduzeća na nivou EU i BiH,
- iskorištavanje uspješnih biznis modela elektronskog poslovanja, za razvoj podrške malom biznisu¹.

Implementacija gore navedenih preporuka će direktno uticati na stvaranje povoljnijeg ambijenta za razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH i jačanju njihovih konkurentskih prednosti.

Međutim, moramo spomenuti da osnovna obilježja i karakteristike malih i srednjih preduzeća u BiH ne odgovaraju projektiranom i poželjnom načinu razvoja malih i srednjih preduzeća. Naime, u nastavku predstavljamo osnovne karakteristike malih i srednjih preduzeća koja se osnivaju u BiH a to su:

¹ Evropska povelja o malim preduzećima, Solun 2003

- lokalni karakter poslovne aktivnosti,
- nizak nivo organizovanosti po bilo kojem osnovu (granskom, lokalnom, izvoznom, investicionom i sl.),
- nedovoljan obim, nizak nivo kvaliteta i nestandardizovana proizvodnja za ozbiljnu ponudu i na domaćem i stranim tržištima,
- finansijska nesamostalnost i nestabilnost poslovanja,
- nizak kreditni potencijal
- neadekvatna oprema ili njeno neracionalno korištenje,
- usitnjene nabavke reprodukcionog i potrošnog materijala,
- neorganizovan nastup na tržištu,
- ulaganja u istraživanja i razvoj, upravljanje kvalitetom i marketing su na veoma niskom nivou ili uopšte ne postoje
- nedovoljno poznavanje domaćih i stranih propisa koji se odnose na poslovanje,
- očekivanje državne podrške i zaštite od konkurencije
- vrlo često intuitivno poslovanje.

Ovo su samo neka zajednička obilježja, ali i nedoumice i problemi u poslovanju malih i srednjih preduzeća.

Analizirajući poslovanje malih i srednjih preduzeća iz raznih djelatnosti, preporuke za prevazilaženja bitnih nedostataka u njihovoj poslovnoj filozofiji mogu se iskazati na slijedeći način:

- ne bi trebalo da od države očekuju i traže zaštitu, jer im ona u tržišnoj ekonomiji nije potrebna
- trebalo bi da se organizuju a njihova poslovna aktivnost treba da izgubi lokalni karakter kako bi tržišta u užem i širem okruženju postala njihovo odredište i cilj.

Kada govorimo o istim ili sličnim podacima, a prema posljednjim raspoloživim podacima (Eurobarometar), u zemljama EU postoji 23 miliona registrovanih malih i srednjih preduzeća što čini 99 % svih registrovanih poslovnih subjekata. Mala i srednja preduzeća zapošljavaju oko 75 miliona ljudi što predstavlja bazu za ekonomski rast EU i njenu strategiju globalne konkurentnosti. Evropskoj Komisiji je povjereno da, stvaranjem strategije ekonomskog rasta i povećanjem broja zaposlenih, krene u pripremu prijedloga regulative i implementacije mjera asistencije malim i srednjim preduzećima.

Metodologija Evropske Komisije u radu sa malim i srednjim preduzećima se oslanja na principe subsidijarnosti. Zemlje članice imaju glavnu ulogu u realizaciji usvojenih politika EU. Evropska Komisija ne komunicira sa privrednicima direktno već se oslanja na čitav set politika koji su usvojeni od strane Evropske Komisije. Prvi model koji koristi Evropska Komisija u realizaciji tih politika sačinjavaju EU Informacioni centri, kao i Centri za podršku malim i srednjim preduzećima koje finansira EU. Drugi model se oslanja na saradnju sa vladama u zemljama gdje Evropska Komisija podržava gore spomenute politike.

Bez obzira koji model se primjenjuje, Evropska Komisija se oslanja na protok informacija koje dobiva od samih privrednika tj. od malih i srednjih preduzeća. Časopis Eurobarometar redovno objavljuje rezultate istraživanja, te predstavlja osnovu za formulisanje politika i donošenju mjera.

Evropsko poglavlje o malom biznisu je institucionalni mehanizam razmjene informacija među zemljama potpisnicama ovog poglavlja. Svaka zemlja članica, zemlja kandidat i potencijalni kandidat koji potpišu ovo poglavlje mogu razmjenjivati informacije, inicijative, legislativu o malim i srednjim preduzećima kao i upoređivati stepen razvoja istih u različitim sredinama i zemljama potpisnicama.

Kada govorimo o BiH kao potpisnici ovog poglavlja, važno je istaknuti vidljive napore Savjeta Ministara BiH kao i entitetskih vlada u uspostavljanju zakonske regulative kao i povoljnog poslovnog ambijenta za razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH.

BiH trenutno provodi intenzivne reforme ekonomske legislative a jedan od prioriteta ovih reformi je i stvaranje povoljnog poslovnog okruženja. Gledano sa aspekta potreba malih i srednjih preduzeća, tok reformi je limitiran problemima složene i glomazne administracije kao i različitim regulativama na više nivoa postojećih vlada kao i relativno slabom koordinacijom istih.

U dokumentu Evropsko partnerstvo sa BiH potpisanom 2008. godine medju ostalima stoje i sljedeće obaveze BiH kada govorimo o malim i srednjim preduzećima:

- stvoriti koherentan pravni i institucionalni okvir za mala i srednja preduzeća, kako bi se na odgovarajući način provela Povelja o malim i srednjim preduzećima.
- usvojiti predloženu strategiju za cijelu zemlju o malim i srednjim preduzećima i obezbijediti minimum potrebnih uslova na državnom nivou, kako bi se osigurala koherentna i koordinirana politika malih i srednjih preduzeća u cijeloj zemlji, uključujući državnu Agenciju za mala i srednja preduzeća i forum za dijalog i konsultacije sa malim i srednjim preduzećima.

Zakon o preduzećima, Zakon o privrednim društvima i prateći zakoni o registraciji su dobar okvir legislative koja se odnosi na osnivanje, rad i prestanak rada preduzeća.

Okvirni zakon o registraciji preduzeća je usvojen, a u toku je proces usklađivanja zakonskih propisa o registraciji na nivou entiteta i Brčko Distrikta. Ovim zakonima bit će potpuno riješen problem brze registracije biznisa, koja će biti svedena na rok od pet dana.

Bankarski sektor u BiH je primjer uspješne reforme za sve zemlje u tranziciji. Međutim, sektor malih i srednjih preduzeća još nema koristi od napretka u ovoj oblasti. Učešće sredstava dodijeljenih privatnim preduzećima u ukupnom iznosu plasiranih kredita i zajmova je manje od 50%, a kamatne stope su visoke i ne pokazuju tendenciju pada. Mikrokreditne organizacije su i dalje vrlo važan mehanizam finansiranja malih i srednjih preduzeća.

BiH je prihvatila *Evropsku povelju o malim preduzećima*² što omogućava učešće u intenzivnoj razmjeni informacija o politikama i rezultatima razvoja MSP sektora u većini evropskih zemalja.³

Izražena spremnost BiH kroz prihvatanje Evropske Povelje o malim preduzećima treba rezultirati i konkretnim koracima svih nivoa vlasti i to prvenstveno Savjeta Ministara kao i

² Na Samit EU u Solunu, juni 2003.

³ Povelju su potpisali: 25 članica EU, članice EFTA, zemlje Zapadnog Balkana i Moldavija, Bugarska, Rumunija, Turska i Moldavija.

entitetskih vlada, kantona i opština koje u konačnici i trebaju biti nosioci aktivnosti vezanih za razvoj malih i srednjih preduzeća.

Razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH kao i strategija tog razvoja treba i mora da se oslanja na karakteristike privrede BiH. Uloga države kao i entiteta, kantona i opština u odnosu prema malim i srednjim preduzećima mora da trasira put i način pomoći ovim privrednim subjektima koji predstavljaju novi zamajac razvoju već dobro oronule privrede koja se oslanjala na velike kombinatne i firme.